

משנה

כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר
רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל החצרות ראויות לבית שער

כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח
רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל העיירות ראויות לחומה

בבא בתרא ז':

תניא:

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

לא כל חצרות ראויות לבית שער, אלא

חצר הסמוכה לרשות הרבים - ראויה לבית שער;

ושאינה סמוכה לרשות הרבים = שמשוכה להלן מרשות הרבים - אינה ראויה לבית שער.
ורבנן?

זימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילו ואתו.

(ת"ר: כופין אותו לעשות לעיר דלתים ובריח:)

ורבן שמעון בן גמליאל אומר:

לא כל העיירות ראויות לחומה, אלא

עיר הסמוכה לספר - ראויה לחומה;

ושאינה סמוכה לספר - אינה ראויה לחומה.

ורבנן?

זימנין דמקרו ואתי גייסא.

גיטין לח.

...

תנן:

רשב"ג אומר: בין כך ובין כך ישתעבד;

ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן:

כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו - הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה. ?!

...

כתובות עז.

אתמר:

ר' אבא בר יעקב אמר ר' יוחנן: הלכה כרשב"ג;

רבא אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים.

ומי א"ר יוחנן הכי? והא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן:

בכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו - הלכה כמותו, חוץ מערב, וצידן, וראיה אחרונה. ?!

אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן.

ר"י מיגאש בבא בתרא ז':

רשב"ג אומר לא כל החצירות ראויות לבית שער ולא כל עיירות ראויות לחומה –

לית הלכתא כוותיה {בספר בנר} דקיימא לן: יחיד ורבים הלכה כרבים}.

ואף על גב דאמרינן בעלמא: "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום ששנה רבי שמעון בן

גמליאל במשנתנו - הלכה כמותו וכו'" –

הא אמרינן עלה: "אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן".

בבא בתרא ז:

בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן:
כשהן גובין לחומת העיר,
לפי נפשות גובין, או דילמא לפי *שבח ממון גובין?
אמר ליה: לפי ממון גובין, ואלעזר בני - קבע בה מסמרות =הזהר לדון כן ולא תזוז ממנה.

איכא דאמרי:

בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן:
כשהן גובין,

לפי קירוב בתים - בית הקרוב לחומה צריך לחומת העיר יותר מן הרחוק - הן גובין, או דילמא לפי ממון גובין?
אמר ליה: לפי קירוב בתים הן גובין, ואלעזר בני - קבע בה מסמרות.

According to Rashi, how are payments for the gatehouse of a chatzer assessed?

Other contexts for מסמרות – hobnailed sandals and דברי חכמים

ר"ף בבא בתרא ה.

בעא מיניה ר"א מרבי יוחנן: כשהן גובין - לפי נפשות הן גובין, או לפי שבח ממון הן גובין, או לפי קרוב בתים הן גובין?
אמר ליה: לפי קרוב בתים הן גובין, ואלעזר ברי - קבע בה מסמרות.

ר"י מיגאש מסכת בבא בתרא דף ז עמוד ב

בעא מיניה ר' אלעזר מרבי יוחנן: כשהם גובים לחומה דלתים ובריה א"נ בית שער ודלת לחצר,
לפי נפשות גובין, או דילמא לפי שבח ממון גובין?
א"ל: לפי ממון הן גובין פירושו: לפי שעל עסקי ממון הן באין, ולא על עסקי נפשות.
איכא דאמרי:

בעא מיניה ר' אלעזר וכו' לפי ממון פירשו: ממון לבדו, או דילמא אף לפי קירוב בתים הן גובים?
בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא, לפי שבח ממון הן גובין.
מיהו, לישנא בתרא טפוי הוא דקא מטפייא דהאי שבח ממון - לפי קירוב בתים הוא;
תדע,

שהרי אם יש שם שני בתים ששניהן קרובין ואין שוין בממון, ודאי לפי שבח ממון הן גובין!
א"נ, אם יש שם בית קרובה ואין בה ממון כלל, כלום עולה על דעת שגובין ממנה כלל?! כיון שאין בה ממון, למאי
חיישא?! אלא בוודאי אף על פי שקרובה היא, כיון שאין בה ממון - אין גובין ממנה כלום.
הא למדת ששבח ממון הוא העיקר, ומאי לפי קירוב בתים דאמרינן? אף לפי קירוב בתים
= שרואין בתחילה מי שיש לו ממון הרבה ומי שיש לו ממון מועט, ואחר כך רואין מי שביתו קרובה להיזק ומי שרחוקה
להיזק, וגובין לפי כך.
וכן הלכה.

ורבינו חננאל ז"ל פסק לענין חצר - שגובין לפי שבח ממון, ולא איכפת ליה לפי קירוב בתים כלל;
ומסתברא כוותיה, דכי אמרינן לפי קירוב בתים - הני מילי בעיר, דאיכא חצר דמקרבא ואיכא דמרחקא,
אבל חצר, דכולהו בתים דילה קרובין נינהו, אף על גב דחד מינייהו קריב טפי מחבריה - ההיא קורבא ורוחקא מילתא
זוטרתי היא, ולא מעלה ולא מוריד.

וכן הדעת נוטה.

ודברים אלו אינן אלא בשעה שיש שלום בעולם ואיכא אימת מלכות ואין לחוש אלא למי שבאין בדרך ליסטות או
לאקראי בעלמא;

אבל בזמן שיש מלחמה בעולם והמלכים מתגרים זה בזה -

מסתברא דבכי האי גוונא לא איכפת לן בין קירוב בתים כלל,

דלגבי כרכום שכובש את העיר - קירוב וריחוק בתים חדא מילתא היא. הילכך אין גובין אלא לפי שבח ממון.

ואם באין על עסקי נפשות - גובין אף לפי נפשות, הואיל ועל עסקי שניהם הן באין.

רמב"ם הלכות שכנים ז:

כשהן גובין מאנשי העיר לבנות החומה - גובין לפי קרבת הבתים מן החומה = כל הסמוך לחומה - נותן יותר

תוספות ד"ה לפי קירוב בתים הן גובין –

פירש ר"ת:

ונותנין עניים קרובים יותר מרחוקים, וכן עשירים קרובים יותר מעשירים רחוקים, אבל עשירים רחוקים נותנין יותר מעניים קרובים, דלפי שבח ממון נמי הן גובין.

מהרש"א [חדושי הלכות] מסכת בבא בתרא דף ז עמוד ב

בד"ה לפי קירוב בתים כו'

פ"ר ר"ת ונותנים כו' עכ"ל

מה שהכריחו לפרש כן ע"י ברא"ש בשם ר"י הלוי:

רא"ש

...

כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל:

אשתכח השתא, בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא - אין גובין לפי נפשות, אלא לפי שבח ממון. מיהו ללישנא בתרא - טפויי הוא דמטפי דהא שבח ממון גובין אותו לפי קירוב בתים.

תדע,

שהרי אם יש שני בתים שוין כאחד - כלום גובין מהן אלא לפי שבח ממון?!
וכן אם יש בית קרוב ואין בו ממון כלום, וכי עולה על הדעת שגובין ממנו כלל?! כיון שאין בה ממון, למאי חיישי'?! ()

הא למדת דשבח ממון הוא עיקר, ומאי לפי קירוב בתים דקאמר? אף לפי קירוב בתים,
*ומחלקין תחלה לפי הממון, ואח"כ לפי קירוב בתים =

ב' בתים שיש בהן ממון בשוה, אחד קרוב ואחד רחוק – הקרוב נותן יותר מן הרחוק.

()

ודברים אלו בזמן שיש שלום בעולם, ואיכא אימת מלכות, ואין לחוש אלא לאותם שבאין דרך לסטיות ובאקראי בעלמא,

אבל בזמן שיש מלחמה, והמלכים מתגרים זה עם זה –
מסתברא דבכה"ג לא איכפת לן בקירוב בתים כלל,

דלגבי כרכום שכובש העיר - קירוב בתים וריחוק בתים חדא הוא, הלכך אין גובין אלא לפי שבח ממון;
ואם באין על עסקי נפשות - גובין אפ' לפי נפשות. ()

והאי שבח ממון דקאמר –

דוקא ממון המטלטל, דאיכא למיחש עלה,

אבל ממון שאינו מטלטל - אין גובין עליו כלל, דליכא למיחש עליו מידי;

ואם יש לחוש לגזילות חצירות וקרקעות ולשריפת בתים ולנתיצתן - גובין אף לפי כולן, הואיל ועל עסקי הכל הן באין:

מרדכי בבא בתרא רמז תעה

ועל ענין שומרי העיר

שמתחלה שומרים בעצמם בלילות ואח"כ נתפשרו הקהל לתת דבר קצוב לשנה

השיב רבינו מאיר

אף על פי שמתחלה היו שומרין לפי הגולגולת, אם דל ואם עשיר

מ"מ, אחרי שכבר הוסבה השמירה לדין תורה,

דאמר פ"ק דבבא בתרא דמחשבי' לפי שבח ממון –

בתר השתא אזלינן;

ואם מתחלה שהיו העכו"ם מושלים ומופקדים על השומרים - שינו מדת יהודית להשוות דל ועשיר,

*עתה שהטילו הדבר עלינו –

אין לנו לשנות מדתה של תורה, דכל דבר התלוי בממון - מחשבין לפי ממון;

בשלמא כשהן היו שומרים בעצמם - דין הוא דהתם השמירה לפי הגופים שהן בני השמירה,

וכן גוף העני יכול לשמור כמו גוף העשיר, ואדרבה יותר טוב,

אבל עתה, שנותנין דבר קצוב –

אין לומר כיון שהמעות שהן נותנין הוא תחת השמירה עצמה שהיו שומרים תחלה –

העשיר לא ירבה והדל לא ימעט –

דהא אמרינן פ"ק דב"ב

כריא דפתיא -

[פירוש: חפירת בור לשתות מים]

ועל שם כלי המונח שם תמיד לעוברי דרכים לשתות בו קורהו פתיא]

אפילו מרבנן, שהכל צריכין למים, אפילו רבנן;

ואי נפקו בכלוזא -

(פי' הם עצמם יוצאין בהכרזה לחפור)

רבנן לאו בני מיפק בכלוזא נינהו;

ולא מצו רבנן למימר: כיון דאילו הוו נפקי בכלוזא - היינו פטורין, גם עתה - לא ניתן כלום;

או אם התחילו לצאת בכלוזא, ושוב נמלכו ושכרו שכירין לכריא דפתיא –

לא מצו רבנן ויתמי לומר סוף דינא כתחלת דינא

= אחרי שמתחלה כי הוו נפקי בכלוזא - היינו פטורים, גם עתה בסוף דינא שהשכירו שכירות - לא נסייע

לכם.

ודבר פשוט הוא כמו שכתבתי.

ושלום.

מאיר בר' ברוך:

שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סימן קד

יהי ד' עמו, שמואל בקוראי שמו, וישא ברכה עד העולם ומן ה' ליהוי שלם החביב רבי שמואל אשר על החתום.

נראה בעיני

אף על פי שמתחלה היו שומרי' לפי הגולגולת אם דל אם עשיר
מ"מ אחרי שכבר הוסבה השמירה לדין תורה,
כדאמר פ"ק דב"ב (ז' ע"ב) דמחשבי' לפי שבח ממון
בתר השתא אזלי'

ואם מתחלה שהיו גוים מושלים ומופקדי' על השומרי' שינו משפט יהדית לתת משפט אחד [לדל] ועשיר,
ופעמי' שהי' משני' אפי' מזה, ככתוב מעבר,

עתה שהטילו [הדבר] עלינו לתת להם כך וכך ממון - תבאנה לדין
ואין לנו לשנות מדין של תורה דכל דבר התלוי בממון - מחשבין לפי ממון.

ואין לומר

כיון שהממון תחת שמירת עצמם, שהיו שומרי' תחלה, העשיר לא ירבה והדל לא ימעט -
דהא אין תלוי בזה,

שהרי מתחלה כשהיו שומרי' כל א' בעצמו עפ"י העירוני' כמו שהי' מצוים אותם, והיו שם נשים וקטנים
בני נכסים הרבה שלא היו שומרי', דלאו בני שמירה נינהו, תרצו לומר מעתה שאף לפי ממון לא יתנו, כיון
דמעיקרא היו פטורי'!?

וא"ת: אה"נ,

א"כ, יציבא בארעא וגיורא בשמיא! יש שיש לו נכסי' הרבה ולא יתן כלום, ויש מי שאין לו וצריך לתן
הרבה, והעני, מה יתן מה שאין לו?! ודבר זה דומה למדת סדום (סנהדרי' קט.) = מאן דאית ליה תורא -
לירעי חד יומא; ומאן דלית לי' - לירעי תרי יומי.

בשלמא כשהיו שומרי' בעצמם - אין לתמוה כלל,

דהשתא השמירה לפי הגופים שהם בני שמירה נינהו,

וכך גוף העני יכול לשמור כמו גוף העשיר, ואדרבא יותר בטוב;

ותדע שאין לתלות שמירה [כאן] לפי ממון להיכא דהשמירה לפי הגופי',

דהא אמר בפ"ק דב"ב (ח.):

"הכל [לכריא] פתיא ואפי' לרבנן, ואי נפקי בכלוזא - רבנן לאו בני מיפק בכלוזא נינהו",

ולא מצו רבנן למימר: כיון דאי נפקי בכלוזא - היינו פטורי', גם עתה לא ניתן,

או אם התחילו למיפק בכלוזא ושוב נמלכו ושכרו שכירי לכריא פתיא -

לא מצו רבנן למימר סוף דינא כתחלת דינא

= אחרי שמתחלה כי נפקי בכלוזא היינו פטורי', גם עתה בסוף דינא כשהשכירו שכירי - לא נסייע להם.

ונראה בעיני דבר פשוט כמ"ש,

ומנהג דינא הוא בכל הקהילות שפעמים כי נפקי בכלוזא לשמור על השערים - אז יחד עני ואביון ואיש

תככים שוים בה, ולא ניכר שוע לפני [דל],

ופעמים אח"כ מתפשרי' בממון - אז מטילי' היהודי' הדבר ביניהם לפי שבח ממון . . .

ושלום

מאיר בר' ברוך ז"ל ה"ה.